

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

אחרי מות שני (טו, א) - נוטריקון אמש שהיא בגימטריה פרה אדומה, ללמד שאמש מתו נדב ואביהוא, והיום שרפו פרה אדמה. (אמרי נועם)

בזאת יבא אהרן אליהקדש (טו, ג) - בזאת בגימטריה פראשי התבות שחרית מנחה ערבית, אליהקדש הוא ביתהמנסת, כי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בביתהמנסת, וכן בזאת בגימטריה הקדש. (בני שלמה)

זאת בגימטריה צומח חי מדבר, וכן זיו שכינה, שפאשר האדם עוקר מעצמו את הדומם והגשמיית ומעלה אותם למדרגת צומח חי ומדבר, אז הוא משיף על-עצמו זיו השכינה כמו אהרן הכהן, ואיך נעשה הדבר? על-ידי למוד התורה, שנאמר כאן בתנתיב קדש ילכש, תנת נוטריקון תורה נביאים כתובים תלמוד, דהינו תורה שבכתב ותורה שבעלפה, ולכן נאמר בפסוק ארבע פעמים תבת ב, כי ב"ד כפול ארבע שנה ב"ד, כמנין שעות היום והלילה, ומחלקות לארבעה חלקים שש שעות עד חצות היום ואחריו, וכן בלילה, כי יש להגות בתורה בכליעת. (ארו עדת)

בפסוק **בזאת מרמזים דברי חז"ל** שאמרו, הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה. **בזאת נוטריקון זכר את ביאתה תמיד,** כנגד דע מאין באת. **זאת נוטריקון זכר אתה** תמות, כנגד וקאן אתה הזכר. **בזאת נוטריקון זכר את-בוךאך תמיד, כנגד לפני מי אתה עתיד לתן דיריחהשבון.** (דגל מחנה יהודה)

בזאת בגימטריה 410 ובמספר קטן 14, ויחד בגימטריה כמנין אז יום הכפורים. (ספר הזכרון)

בתנתיב קדש ילכש (טו, ד) - עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים היתה כנגדי לבן, שאין קטגוריה זהב נעשה סגנור. סגנור בגימטריה 319 וקטגוריה 318, וביחד עם הכולל דהינו עם כלל ישראל, הם שוים במספרם, כי באחדות ישראל הופכים קטגוריה לסגנור. (אמרי חיים)

וכל-אדם לא-יהיה (טו, ז) - סופי התבות נוטריקון הבא לטהר מסייעין אותו, שהגוף מתבטל אצל הנשמה פשוטה ומבקש לטהר, ואף מסייעים אותו מלמעלה. (חסד לאברהם)

ספורים בפרשה

אחרי מות שני בני אהרן בקרבנם לפני'ה' (טו, א)

נוהג היה רבי דוד מטולקא, שממיו לא עלה לתורה בפרשת אחרי מות. הדבר היה ידוע לכל, ואפלו ביום הכפורים שבו קוראים בפרשה זו, לא העלוהו לתורה, למרות שהיה עולה בכל חג ומועד. הגיעה שנת תרמ"ב, ובשבת-קדש פרשת אחרי מות שחלה ביו"ד באיר, התפונן הגבאי להזמין את אחד המתפללים, ולפתע השתוממו בלם לראות את הרבי עולה מעצמו ומברך את ברפת התורה. הדבר עורר פחד בקרב החסידים, ואמנם חששם התמשש לאחר שעות מספר, באשר הרבי נסתלק לבית עולמו.

אתהשעיר אשר עליו הגורל לה' ועשהו חטאת (טו, י)

אחד מהשובי החסידים של האדמו"ר הזקן רבי אברהם יעקב מסדיגורא, רבי שפטל מברדיטשוב, הגיע פעם אליו בשבוע של פרשת אחרי מות, ובידו פתקה להזכיר לטובה אשה אחת, שבעת יסורים והרפתקאות. כששמע הרבי עד פמה הגדשה סאתה של אותה אמללה, נאנח מקירות לבו מרב רחמנות. הצטער החסיד על שגם צער לרבי, וכדי להמתיק את הענין של 'צדיק ורע לו, רשע וטוב לו', שלעתים הואים אנשים יראי ה' ממים ביסורים רחוקים לצלן, ומרשיעי ברית יושבים במנוחה וכל ימיהם עוברים בשקט ושלוה, הזכיר את מאמר הבעל-שם-טוב שבאר כך את דברי התפלה 'מכלכל חיים בחסד' - מי שהוא בבחינת חיים, דהינו הצדיקים שנקראים חיים, אותם מכלכל הקב"ה רק בחסד. אולם 'מחיה מתים' - את הרשעים שהם בבחינת מתים, אותם הוא מכלכל 'ברחמים רבים'. נענע הרבי בראשו ואמר על-אתר: 'וגבן דבר זה קרמו בתורה, וזוקא בפרשת השבוע שלנו, פרשת אחרי מות. שהרי נאמר בו 'אתהשעיר אשר עליו עליו הגורל לה' ועשהו חטאת'. חטאת הוא מלשון חסרון, כמו שנאמר 'הייתי אני ובני שלמה חטאים', דהינו שאלו אשר גורלם לה' והם עובדים אותו באמת ובאמונה, הם שרויים במחסור. ואלו 'השעיר אשר עליו עליו הגורל לעזאזל' - הרשעים שהם בבחינת עזאזל שהיא הסטרא אחרא, הם שרויים במצב של 'עמד-חי' - חיים וקיימים, בריאים ואיתנים. ולא עוד, אלא שהם מדמים בנפשם כי הם תמיד 'לפני ה' וחשובים הם לפניו"...

לכפר על-בני ישראל מפליחטאתם אחת בשנה (טו, לד)

בליותו של רבי חיים פרידלנדר בעל 'טל חיים', שמלא את מקום חותנו רבי צבי הירש מליסקא בהנהגת עדת חסידי ליסקא, נשא עליו רבי אברהם יצחק גליק מטולטשבה הספד מר. בין דבריו הזכיר את דברי חז"ל שאמרו כי שלשה דברים מכפרים על מעשי האדם, יסורים, מיתת צדיקים ויום הכפורים. 'די לנו', שיתקיים בנו הפסוק 'והיתה-זאת לכם לחקת עולם לכפר על-בני ישראל מפליחטאתם אחת בשנה', דהינו די לנו בכפרה אחת של אחת בשנה ביום הכפורים, ואנו מותרים על הכפרות האחרות של יסורים ומיתת צדיקים... ומספרים, שאחרון המספידים היה רבי מרדכי ליב וינקלר רבה של מאדע, ואמר בקאב: 'אמרו עליו על הצדיק מליסקא שהוא 'בטלן' וחמים. ואני עומד ותמה, וכי איש שהיה בקי בש"ס ופוסקים נקרא בטלן? לנו נאה הכנוי 'בטלנים', על כך שאיננו בקיאים כמוהו"...

היה היה

שְׁלֹשׁ הַעֲצוֹת וּשְׁבָרָן

בכפר קטן במחוז ז'יטומיר שבאוקראינה, התגורר יהודי פשוט וירא שמים, ושמו ר' יחזקאל. מטפל בבגנים ובכנות היה, ואת פרנסתו מצא מחכירת בית המזיגה של הפרוץ. אלא שפיון שההוצאות היו קרובות על ההכנסות, פגרו בתשלומי דמי החכירה וגם בנותיו הלכו ובגרו. פשכולו כליהקצין, נמלך והחליט לנדוד למרחקים, לשלח ידו במלאכה, ולאחר שיצטבר בידו סכום גדול, ישוב הביתה. ימים ארבע התגולל בנכר, אוכל לחם צר ומים לחץ, ובחריצות אגרו פרוטה לפרוטה, עד אשר הצטבר בצורו סכום נכבד של תשע מאות רבליים. המטבעות היו ספוגיים בזעת אפו, וחש שמחה לקראת שובו הביתה כנגיד מכבד, ובירדו להשיא את בנותיו בהרחבה ולכלכל את שיבתו.

והנה עובר הוא בסמוך לעיר הנודעת ברדיטשוב, בה התגורר אז סגנורם של ישראל רבי לוי יצחק מברדיטשוב. בלב מתרוגן צעד אחרי הרבי, שהזמינו בנעמיות לסעד בביתו את לבו, ולאחר שפסגו וברך על-מזונו, פנה אליו הצדיק, הביט בו בעיניו הרחמניות, ואמר: "הבה ואציע לך עסקה טובה, שמתן שכרה בצדה. מצוה גדולה וחשובה מאד של פדיון שבויים נפלה בחלקי, ואני זקוק לסכום עתק של תשע מאות רבליים. אם תשמע לעצתי, שקל סכום זה בידך, ובתמורה לך אציע לך שלש עצות נפלאות, השוות את משקלן בזהב". בתדהמה שמע את דברי הצדיק, ומלחמה עזה נטשה בלבו. "הלא שנות יגיעה ארכות משקעות בכספי, ואת דם התמצית שלי הקזתי עליו. הכיצד אוכל לוותר עליהן, ואפלו למצוה בה גדולה של פדיון שבויים?" הצדיק מביט בו ברה, ור' יחזקאל שולח יד ורועדת אל אמתחתו, שולח משם צרור תפוח של מעות, ומניח שלש מאות רבליים על השלחן. נהרה פשטה על-פני הצדיק: "דע לך בני", פי באשר מגיע האדם לפרשת דרכים, ואינו יודע אנה ישה, שומה עליו לזכר היטב את דברי חז"ל שאמרו, 'כל פניות שאתה פונה, לא יהיו אלא על דרך ימין'. ארשת של תדהמה מהולה באכזבה, התפשטה על פניו של ר' יחזקאל. "זו העצה המיחלת שבעדה שלמתי שלישי מעמלי הרב"? לחש באלם-קול, אולם הצדיק המשיך להביט בו ברבות. "אם ברצונך לשמע גם את העצה השנייה, עליך לשלם לי שלש מאות רבליים נוספים", וכאלו כפאו שד, עשה כדבריו. "הפעם אצטט באזניך פתגם מחכם ועתיר נסיון, וממנו תלמד כי איש זקן הנושא אשה צעירה ליימים, ממיט עלי-עצמו צרה צרורה". ר' יחזקאל נותר מכה תמהון, ולא ידע את-נפשו. תחלה שמע מאמר חז"ל ידוע ועתה קבל פתגם עממי, אולם קולו הרך של הצדיק נסר בדומיה: "אם ברצונך בעצה השלישית, שקל בידך שלש מאות רבליים נוספים". קשה לתאר את המלחמה שהתחוללה בקרבו של ר' יחזקאל, אולם בשהיבט בפני הצדיק וראה את מבטו הרך והמלטף, לא יכל לעמד מנגד, ובקדים רועות שקל בידיו את שארית כספו. בידו נותר צרור ריק, וביתנים שמע את העצה השלישית: "הקשב נא לעצתי, ומעולם לא תטה אונך לשום שמועה שתשמע, עד אשר תראה כמו עיניך פי הדבר נכון". ר' יחזקאל נותר הלום רעם. באזניו המצטלצלות הוא שומע ביצד הרבי נפרד ממנו לשלום ומברכו בברכה מיוחדת להצלחה בכל מעשי ידיו, וכמתוך חלום הוא מוצא את-עצמו מחוץ לבית הצדיק, באשר בידו צרור ריק, ובאמתחתו שלש עצות...

צועד ר' יחזקאל בעצלתים, ולבו כבד עליו ברחים. "מה אעשה עתה", חושב הוא בלבו, "כלום אשפיר שוב את-עצמי לשנים נוספות וארבות, כדי לשוב לחסדך את הסכום האבוד?" אך לאחר רגע, נענע בראשו ואמר: "והרי הצדיק ברה אותי בהצלחה, אם-כן עלי להתחזק באמונת צדיקים ולקוות לעזרת הבורא". צועד הוא ברגליו הפושלות והצבוחות בחרשת עצים עבתים, חוסה בצל הענפים וברקע נשמעים ציוצי הצפרים. והנה שומע הוא מאחוריו קול מרפבה מתקרבת, ובמהירות נחפז הצדה, לבל יהיה למרמס תחת פרסות הסוסים. "יהודי!" שומע הוא קול בהול, "האם ראית לתיכון נמלטו הגנבים?" הפרוץ שישב על המרפבה דחק בו לקבל תשובה, ור' יחזקאל ראה באפק דרך מתפצלת. כמו מתוך חלום הבזיקה במוחו עצתו הראשונה של הצדיק, וביד בטוחה הצביע מיד על דרך ימין, "לשמך! קרא, והסוסים פתחו בדהרה מהירה לפיון. זמן מה לאחר מכן, הגיע גם ר' יחזקאל אל פרשת הדרכים, ואף הוא פנה ימינה בעצת הצדיק, והנה הוא רואה את מרפבת הפרוץ חוזרת אליו. "מצאנו את הגנבים!" צהלו אנשי הפרוץ, וכאות תודה השליכו לעברו שקיק תפוח והמשיכו בדרךם. בעינים נדהמות מנה ר' יחזקאל את המטבעות הרבים ששכנו בצורה, וכשפסגו הרים את עיניו השמיימה בדמעות שלי-אשר. שש מאות רבליים היו בו, בפלים ממה ששלם לצדיק. העצה הראשונה היתה אפוא פדאית ומשתלמת, ובתמורתה קבל בפלים ממה ששלם בעבורה.

היום החל להעריבו, ומורא החל להזדחל אל-לבו בשראה פי נותר לבדו ביער האפל. הוא הגביר את-צעדיו למצא לעצמו מחסה בלילה, והנה חש פי הגיע אל פאתי היער ופנה אל האבסטיה המקומית, שהיתה בעבורו של הכפר הסמוך. לאבזבתו לא נתנה לו האפשרות ללון באבסטיה עצמה, שכן "הפרוץ הישיש מעיר פלוגנית, עתיד להופיע פאן בכל רגע יחד עם הרוגנת הצעירה אותה נשא לאשה זה לא מכבר, ועם פמליתו הנכבדת, ולך לא נותר מקום" - כפי שהקביר לו הפנדקאי בקצרות. באין בררה התפנס ר' יחזקאל באבסטיה שמוחו למלון, והתנחם בכך שלפחות מצא לעצמו קורת גג, ולא נאלץ לישן תחת כפת השמים ולהיות למאכל לחיות השדה.

מאורות

רבי **יוד טברסקי מטולנא** זצ"ל
ליום ההולאה ר' באיר תרמ"ב

בנו הששי של המגיד רבי מרדכי מטשרנוביל, ונכד רבי יוד ליקס תלמידי הבעל-שם-טוב. נולד בעת התפתחות אחרונו עם נכדו של הרבי ר' ברוך ממוצ'צ'ו, שבבד בסנדקאות בשעת הפריית שלו, וכששמע את התינוק בוכה אמר שהוא בוכה כמו חכם. משגדל, היה נכד בחכמתו היתרה, ונודע במדת השמחה ובגלשוני השנונה. נשתמרו ממנו משניות מחדרות וקוללות, אולם פעם התבטא ואמר: "ויברך דוד את-ה'", לאמתו של-דבר היה דוד מברך את-הקב"ה, אך 'לעיני כלי-הקהל ויאמר דויד' - הקהל חשב שאין פאן אלא אמרה נאה ותו לא... פעם ישב אצלו עשיר מלפג וסוחח עמו שעה ארפה, אחריו נכנס עני והרבי ברכו בקצרה ופטרו לשלום. התאונן העני ושאל: "וכי משה פנים יש באן?" חיד הרבי ואמר, "חס ושלום, אלא שעליך נכד מיד שאין הפרוטה מצויה בקיסך, אך עם הראשון נאלצתי לדרב ארכות כדי לגלות שאינו אלא עני ואביון כמותך... בידו הקודם התגורר באנגליה זקן מלפג אחד בשם ר' גרשון שורף, שפסטר בגיל מאה ואחת עשרה שנה. פעם ספר, פי זכה לאריכות ימים בברכת רבי יוד מטולנא, שכן בהיותו כבן שש נפלה שאלה בספר התורה של הרבי, והוא בקש ממנו לנסות לקרא בו, כפי ההלכה. הויד קרא בראיו, והרבי שמח מאד על שפטר התורה המיחס שלו נותר בכשרותו, ומרב שמחתו אמר לו: "אתה הסבת לי עניג ונחת-רוח, ולכן אברך אותך שיהיו לך חיים טובים ובריאים ואריכות ימים", ובכל-ימיו לא נזקק לרופאים.

יוסיף דעת

בספר "אור יקר" של הרמ"ק, שנדפס מכתבי-ידו לאחר כארבע מאות שנה בשנת תשכ"ב, נכתב: "וכיוצא בזה יירש בוהר פרשת אחרי מות, שלא יקשר אדם שתי ידיו, אצבעותיו משולבין אלו באלו, שמורה שהסכימו שלפניו והשמאל לדיו ולרע על האיש ההוא". אומנם בוהר שלפני הרמ"ק נכתב הדבר בפרשת ויקרא, וכנראה שבוהר מוסיף עוד שאין לקשר את האצבעות אלו באלו "כמו שעשוין הרבה בני אדם, וכאשר יעשה האדם זה בידי בלא כוונה וצורך, יורה על דין מוסכם עליו מימין ומשמאל. וכן ראיתי זקנים מוחים בדבר זה שלא יקשרו אדם אצבעות ידיו אלו באלו". גם האר"ל הזהיר על-כך, כפי שכתב מהרח"ו בשער המצוות, כי אין לערב כוחות הימין והשמאל, וכן מובא ב'מעבד יבוק' שאין לבריא לעשות כן וכל-שכן לחולה, והדבר מובא כאזהרה ב"סוד ושורש העבודה" ובמקורות רבים. בספר זכירה הוסיף עליך שהדבר מביא לידי דאגה, וב'שולחן חי' מדייק תחילה שרק ימין על שמאל אין לשלב ולא להיפך, ולבסוף חזר בו בהשמות וכתב שאין לשלב כלל. גם הט"ו כתב: "דפכר ידיו הוא מעניין צער אדם ששובר אצבעותיו, וחלילה לפכר ידיו בעת שלום, כי מוריד דין עלי-עצמו בזה, וחס ושלום". בנוסף כתבו המקובלים, שיש להביט לעתים באצבעות, כי שם הקודש בראשי התיבות א"ת השמים ו"א"ת הארץ במילוי י"ד ו"ן, בגימטריה אבצע. יש להוסיף, שבמימנו יש משמעות בשילוב האצבע עם האמה, שהוא מנהג הנוצרים המזכירים את הצלוב, ויש להימנע מכך, וכן יש להימנע מהביטוי "להחזיק אצבעות" שמקורו מהנצרות. יש שלא הקפידו על שילוב האצבעות, כגון רבי שלמה זלמן אויערבאך שאמר שאינו רואה בכך איסור, וכוונתו כנראה שהוא עניין קבלה והנהגה טובה ולא מעיקר הדיון, וכן אמר רבי יוסף שלום אלישיב הלוא"ה ונקיים קודם את הגנלה, אך רבי חיים קנייבסקי שליט"א אמר, כי אביו ההוריו בילדותו שאין כדאי לעשות כן.

המשך

פניני אור החיים

מזכיר האור החיים הקדוש על הפרשה

ולקח את שני השעירים וגו' (טו טז) - פרשה זו צריכה למודעי, כי למה יצא ה' דבר כזה? ואם היא מהמצוות אשר לא עשה ה' בהם טעם, היה לו לומר חקה, ומה גם תגדל הקשיא לדבריהם ז"ל כי עזאזל היא בחינת צד הרע, הנה כמעט חס ושלום שידמה הדבר לעבויים, ומה גם שמצוה ה' להשקות שיערי של שם לשיעור זה של דבר אחר. הדברים מבהילים: ולהבין הענין, משל למלך שבקר בגדי בניו, וראה בהם בגדים נקיים וכתם בו, משפשפו בידו ונתנו לבנו, וכשראה בגד מלכלך הרבה נתנו לעבד אחד מעבדיו אשר לא ימאס הדבר המאוס. בן הדבר הזה, המלך הוא מלכנו יתרום שמו, כשמביא לפניו קרבן, אם פקדו פקדו ונתת כתם כל-שהוא שהם כתמי שגונה, או פקדו אחד של טמאת מקדש וקדשיו פנזר, לא יתעב הקדוש אליו, אבל כל הזקמה של כל העבדות שעשו ישראל, קלות וחמורות, הוא מאוס גדול, ואמר שזולכיהו לעבד אחד מהרחוקים מהמליכה לצד היותו מהפחותים וקלי הערה, והוא ישבר ויאבד וימחה אותם. ואין זה אלא כנותן לו שרות מבזה לעשות, ואי-על-פי-כן למעלה הוא לו, שחשבו האדון לעשות לו דבר ממה שהיה לפני אל בבית-המקדש, ונעשה השעיר ההוא בהשואה עם השעיר המתקרב לפני אל. וטעם שצוה ה' עשות ככה, ולא אמר שיקחו שיעיר מהשוק וישלחוהו לעזאזל אחר שהתודה עליו, הוא לצד כי מן הנמנע שיתקבצו כל הטמאות שעשו ישראל במעשיהם הרעים, ויבואו על ראש השעיר, כי אם הביאו השעיר לפני ה' ואחר שהוקבא לפני ה', מאן מוכח כי הוא זה השעיר שישא כל העתוב ויבדל לו אל ארץ גזרה. לזה צוה להגדיל, והוא הבוחר יבחר את השעיר אשר יבחר בחבונתו ויבחר בכלעי חיים... גם יש סוד בגדל, והבן.

דברי הימים

דבר פלא מובא בוורר פרשת אחרי, שאונקלוס הגר בא לפני הלל ושמאי ללמוד תורה, והם אמרו לו שלא יאמרו לו דבר עד שלא יימול. הדבר המול, שכן במסכת מגילה מובא שאונקלוס היה תלמיד רבי אליעזר ורבי יהושע, שהיו תלמידי רבי"ז תלמידי הלל חזק, ולכן כתב בעל 'שלשלת הקבלה' שהיו שניים בשם אונקלוס, הראשון בימי הלל ושמאי והשני בימי רבי אליעזר ורבי יהושע. ומוסיף שם, שיובנו בן-יעזריאל ראה בסוף ימיו את אונקלוס הגר, אולם הוא האריך ימים מאוד, ועוד קיבל תורה מפי חגי זכריה ומלאכי אחרוני הנביאים, ואם כך חי כל שנות בית המקדש השני. לפי המובא במסכת גיטין, היה אונקלוס בן אחותו של טיטוס שהחריב את בית המקדש השני, ולפי מדרש תנחומא היה בן אחותו של הקיסר אדריאנוס שחי אחר החורבן. מבוכה נוספת יש בויהו אונקלוס עם עקילס הגר, שכן בירושלמי נאמר שעקילס תרגם התורה לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, כפי שהבבלי מספר על אונקלוס, וכן מסופר בתוספתא על אונקלוס שחלק עם אחיו והחמיר על עצמו והוליד לחלקו לים המלח, בדיוק מה שנאמר בירושלמי על עקילס.

שינויי מנהגים יש בין הקהילות בהפטרות פרשיות אחרי וקדושים כשאין מחבורות בקביעות השנה זח"ג. מסופר, כי פעם, נכנס רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי אל החזון אי"ש, ודיבר עמו בעניניו, ונאמר לו וזכרתי את 'מנהגי ירושלים' לקרוא בפרשת אחרי הפטרת 'ואתה בן-אדם התשפט התשפט', ובקדושים 'הלא כבני גשמים', אמר לו החזון אי"ש: 'ודע אתה איך נהיה המנהג? ילד רצה לקרוא את ההפטרות, לקח חומש וראה מה שכתוב הפטרת מקדושים, וכך קרא. ואחר-כך עבר זמן, ואמרו כיוון שקראו כך, יקראו כך, וכך נהיה למנהג...'

באישון לילה, בעוד ר' יחזקאל מנמנם מעט מחוץ לאכסנייה, שומע הוא שני אנשים מתלחשים לצדו מבלי שיראוהו, ומדבריהם הבין כי נשפרו בידי הרזנות כדי לחסל את בעלה הפריץ ולקשת את מומו הרב. ושוב כמו מתוך הלום הבזיקה במוחו העצה השניה ששמע מהצדיק, ומלוחטיו הדקדו באזניו: "איש זקן הנושא אשה צעירה לימים, ממיט על-עצמו צרה צרורה". היטב ידע מה עליו לעשות, ועד מהרה הצליח לחדר אל תוך האכסנייה ונפח את-אזנו של הפריץ הישיש על הספנה האורבת לפתחו. המזמה התגלתה על-נקה, הפושעים נאסרו מיד וקרנו של היהודי עלתה בעיני הפריץ. "מה תרצה בתמורה להצלת חיי?" שאל הפריץ, והוא השיב: "שלש מאות רבלים, כפי התשלום ששלמתי לצדיק מברדיטשוב". הפריץ התענג לשמוע את ספורו הנפלא ואת עצתו של 'הראב"ן' היהודי, ושקל לידיו סכום כפול של שש מאות רבלים. שוב התברר, כי עצותיו של הרבי אמנם שוות לאין ערוף, ועתה היה כבר בידו סכום עצום של אלף ומאתים רבלים, עובר לסוחר.

שבע תלאות ונדודים, הגיע ר' יחזקאל לכפרו הקטן, פאשר לבו עומד להתפקע מרב בעגועים למשפחתו האהובה. "פיצד אוכל לשוב הביתה בפתאומיות?" חושב הוא בלבו, "הרי יכול אני לנגרם חלילה לאסון, בהתרגשות הפתאומית אשר אמיט על אשתי וילדי. ומי יודע מה ארע להם באותן שנים ארכות בהן נעדרתי מבית?" והנה עובר לפניו אחד מתושבי הכפר. "האם הפרת את יחזקאל המוזג?" שאלו. הלה לא זעה אותו, שכן תלאות הדרך והזמן חרצו בו את אותותיהם, ונענה: "בנדאי שהפרתי. הוא עזב את הכפר לפני שנים מספר, ועקבותיו נעלמו". "ומה עם משפחתו?" "הפריץ גרש אותם מביתם, לאחר שהיו חביבים לו כסף רב, והם מתגוררים בבקתה קטנה בפאתי הכפר. אולם שמועות עקשניות מהלכות על אם הבית, כי היא סרה מדרך הישר ומתרועעת עם נערי הפריץ המשקצים". תדהמה אחזה את ר' יחזקאל, וחש כי עולמו חרב עליו. "לשם כך עמלתי שנים ארכות, כדי לגלות כי אין לי לאן לשוב, לאחזה שלא שמרו לי אמונים!?" הוא בקש תחלה לברח החזק-הרחק מתוך יאוש ותסכול, אולם לפתע נזפר בעצה השלישית של הרבי. "אל תאמין לשמועות", לחש לעצמו, והחליט לבדק את-הדבר כמו עיניו ולא להסתפק על הזלכתי רכיל. בזריזות שוה לעצמו מראה של קצבון עלוב, ופנה להתדפק על הבקתה העלובה שבקצה הכפר. את הדלת פתחה לא אחר מאשר רעייתו, שאותות הזמן והתלאות נפרו עליה היטב. אולם אור יקרות של תקנה ובטחון נגה בבית, ובהשתאות הביט בילדים, וילדיו שלו, שבגרו וכמעט לא נתן להפרימם. הדלות נכרה אמנם מפל עבר, אך הכל היה נקי ומסדר למפת, הילדים התנהגו בנימוס ובדרך-ארץ, והוא לא ידע את-נפשו. הוא השתוקק בכל-לבו להתודע אל בני הבית ולגלות להם כי הנה אביהם חזר מהגלות הארבה ובצורו סכום עצום, אלא שהשמועה הרעה שהגיעה לאזניו עמדה לו לרושץ.

והנה באישון לילה, בעודו ישן בפנת הבית, רואה הוא נער נכרי מתדפק על-הבית והאם מקבלת אותו בלבביות. הוא הביט בעיניו לטושות ונדהמות במתוה, וכשראה כמו עיניו כי אמת בשמועה שנגבה לאזניו, בקש את נפשו למות. בקשי רב הצליח לדוות החוצה, והסתובב פתחה הסמוכה עד אור הבקר, כשהוא אובד עצות. מאבק עז נטש בקרבו. מחד זכר היטב את דברי הצדיק וסבר לתאמין לשמועה, אולם מאידך לא הצליח להשפיע מלבו את מה שראה באישון לילה. לבסוף החליט לעשות מעשה. הוא שגר שליח לביתו, והודיע בשמחה על חזרתו הביתה. בהתרגשות עצומה עמדו כלם בפתח הבית, וכאשר הגיע עם מיטב מחלצותיו ובידו מתנות ותשורות, פרצו כלם בכבי של התרגשות. לאחר שד סערת הרגשות, שלף מאכלים ערבים ומעדנים שרכש, השליח נערך ביד-המלך וכלם הסבו לסעדה חגיגית ונרגשת. שעה ארפה תאר את תלאותיו ונדודיו הרבים, ולאחר שסיים שלף את צרורו הנכבד ואמר בהגיגותיו: "זה שכרי מפל-עמלי. עתה נוכל לתשיא את בנותינו לחתנים מפלגים, ולחיות מעתה בכבוד ומתוך שפע". אולם המחזה שראה בלילה המשיך להציץ לו, ולא נתן לו מנוחה. "אשתי היקרה", פנה ושאל לאחר שהילדים פנו למשחקיהם, "אנלה לך את-האמת. אמש כבר התארחתו פאן בבית פעני המחזר על-הפתחים, ובקשתי לברר אם יש אמת בשמועות שהגיעו לאזני. ראיתי את מה שראיתי, ועל-אף שאני מתקשה להאמין לך, לא משמני המחזה שראיתי באישון לילה". עזית של צער חלף על-פני האם, ובקבא החלה לספר: "הרי זכר אתה, שהיינו חביבים סכום גדול לפריץ, והוא נשה בי לכל רחם לקבל את-כספו. תחלה בקש להשליך את כלנו אל הבור הטחוב שבחצרו, אולם לבסוף הצלחתי לשכנעו ששום תועלת לא תצמח לו מן. לאחר תחנונים נעתר הפריץ לדמעותי, אולם פערבון הוא נטל את בניו הקטן והפך אותו למשרת בחצרו עד אשר תשוב ותפדה אותו. לבי שנת דם, פאשר ראיתי כי הוא גדל ללא למוד תורה ומתרועע עם נערי הפריץ, ומתוך אחריות לעתידו הרחוקי, הפצתי בו לבוא הביתה מדי לילה בחשאי, ואני למדתי אותו את המעט שאני יודעת. לקרא את אותיות הקדש, להתפלל וללמוד מעט חמש, וכך שמרתי עליו במשך השנים הארוכות בהן נעדרתי". בעיניו מצעפות דמעות, ושב ר' יחזקאל בביתו הקטן, ומלוחטיו של הצדיק הדקדו באזניו. "העצה השלישית, היתה החשובה משלש העצות" חשב באשר, "אם בזכות שתי הראשונות הרוחתי מומן רב, הרי שהעצה השלישית השיבה לי את-אשרי ואת-חיי. כמה טוב אפוא, שלא האמנתי לדבה הרעה שהפיצו הזלכתי רכיל, ובזכות עצתו וברכתו של הצדיק הגעתי בחסדי שמים אל-המנוחה ואל-הנחלה".

משפח

מהפסוק "בייביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם", דרש רבי אלעזר בר עזריה שעל עברות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, עד שינקה את חברו. והוסיף רבי חיים שלמה מקוסוב, שאם לא ינקה את חברו, גם העברות שבינו לבין המקום לא יתפירו, שנאמר "קחו עמכם דברים" - תחלה שובו על העברות שעמכם, ואז "שובו אל ה'" ותקבל תשובתכם.

ספר רבי זאב רוזנברטן מציריך, שבביתו היו מתאכסנים גדולי הדור, כי בקר אחד שב לבית רבי ברוך בר ליבוביץ מקמניץ, שהתארח אצלו באותה עת, וכשפגש בבית בפועל שבא לתקן דבר מה, ברכו בפולגנית בברכת בקר טוב. לפליאתו, ראה שהפועל מחידד חייך רחב המלמד כי הוא תמה לפשר הפרכה שקבל, ופנה לספר זאת לרבנית, כשהוא מבקש ממנה לברך אצל הפועל מדוע חידד לשמע האחול. "הרב חשב שאני נכרי, ולכן ברח אותי בשפה הפולגנית" הסביר, אולם באמת יהודי אני, ויכול היה לברכני באדיש השגורה עלפי, כפי שנהגים אחינו בני ישראל". כשנודע לרבי ברוך בר כי הלה הנו יהודי, אהזתו רעהו והתרגשות גדולה, והוא מהר אל הפועל כדי לבקש ממנו את מחילתו על שפגע בו בלי כונה. הפועל כלל לא הבין מדוע הוא צריך להביע סליחה, אולם רבי ברוך בר הסביר לו באריכות על ההבדל העצום בין יהודי לבין נכרי, ובכך שהחשיבו בטעות לנכרי פגע בכבודו, ורק באשר מחל בפה מלא, נחה דעתו של רבי ברוך בר.

בערב ימיו, ספר רבי יחזקאל אברמסקי ספור נפלא לתלמידיו, ממנו משתקף טהר לבו ואצילות רוחו. "הדבר היה בצעירותי כשהתגוררתי ברוסקה, וישבתי כבר על פסא הרבנות. באחד הימים נודמן לי לבקר אצל רב אחד שכבר היה בא בימים, ותוך כדי שהותי אצלו נכנס מישוהו לשאל שאלה בהלכה. הרב הורה כפי שהורה, אולם אני חשתי מיד כי הוראתו לא היתה מדיקת, שכן זכרתי כי בשלחן ערוך נפסק אחרת, אך פיון שלא היה הדבר אלא מנהג ולא אסור של ממש. העדפתי לשים מחסום לפי, מפני כבודו שלי-הרב. לאחר שהשאל יצא מלפניו, נכנסתי עמו בשיחה תורנית, ותוך כדי הדברים הצבעתי בעדינות על הנכתב בהלכה. עני הרב בשלחן ערוך, ולאחר מכן הודה בפה מלא כי טעה בהוראתו, ואף הודה לי על שהעמדתי אותו על-טעותו. לאחר ששבתי לביתי, התחיל לבי נוקפני שמא צערת את הרב בערתי. אמנם הוא הודה לי על שהארחי את-עיניו, אולם יתכן שגרמתי לו עגמת נפש ומבוכה, כאשר נוכח לדעת כי טעה בדבר הלכה במעמד רב צעיר כמוני, ויפתי את-עצמי קשות מדוע לא שלטתי ברוחי ולא הצלחתי להתאפק שלא להראות לו את טעותו. לאחר שעשיתי חשבון-נפש נוקב, החלטתי לכתב לו מכתב סליחה, אלא שבינתיים נודע לי כי הוא כבר שבק חיים ועבר לעולם שבולו טוב. לא נותרה בנדי הבררה, אלא לקים את הנפסק ברמב"ם ש'החוטא לחברו ומת חברו קדם ש'יבקש מחילה, מביא עשרה גני-אדם ומעמידם על-קברו, ויאמר בפניהם חטאתי לך' אלקי ישראל ולפלוני זה, שךך וכך עשיתי לך'. ואף אמנם שכבר נפסק במשנה ברורה שאם המרחק הוא יותר משלש פרסאות, אפשר לשלח שליח ולהלך יבקץ עשרה אנשים על-הקבר בשם הפוגע, אך באותם ימים, תחת שלטון הבולשביקים, נבצר ממני לסדר ענין כזה באמצעות שליח. טרחתי אפוא, ונסעתי בעצמי את כל הדרך הארצה עד עירו של אותו רב, ובקשי גדול הצלחתי לבקץ עשרה יהודים שהספיקו לצאת עמי בחשאי אל בית-העלמין שמחוץ לעיר, לאחר ששלמתי להם בכסף מלא על טרחתם. בנוכחותם אמרתי להם את הנפסח 'חטאתי לך' אלקי ישראל ולפלוני זה, ובלם ענו והשיבו לו שלש פעמים 'מחול לך'". כשסיים רבי יחזקאל את ספורו, הפטיר בענוה: "ודעו לכם, שהיתה זו הפעם היחידה בחי, שנוקמתי לקים הלכה זו בפשוטה, לאחר פגיעה בזולת..."

ספר אחד מבאי ביתו של רבי אהרן מבלז, כי שבת אחת, בשעת קריאת התורה, קראו לכהן אחד לעלות לתורה, אולם עוד בטרם ברוך את ברפת התורה, התברר כי אין לוי בין המתפללים. פנה הרבי אל הכהן ואמר בהתנצלות גדולה: "מבקש אני את מחילתכם, אולם מנהג היה לאבי, שאם אין לוי בין המתפללים, גם אין מעלים את הכהן לקרא", וכמה פעמים במשך השבת התנצל הרבי שוב ושוב בפני אותו כהן, באמרו שהוא מקים את מנהג אביו, והפציר בו לסלח לו בלבו.

אחד מבחורי ישיבתו של ה"אמרי חיים" מויז'ניץ, הלך פעם לאסוף כספים למען הישיבה, ונכנס לזקן אחד כדי לזכותו במצוה. הלה הרים תרומה כלשהי, אך פיון שהתלמיד אמד אותו כבעל-יכולת והיה בטוח כי יקבל ממנו תרומה הגונה, התבטא אליו בזלזול ואמר: "הרי את-כספך לא תטל עמך לעולם האמת, ואלו את המצות והצדקות פן תקח אתך, מוטב אפוא שתקפיל את תרומתך". האישי נפגע מדבריו, ולאחר זמן מה, כשהבחור הבין כי פגע בכבודו, הקביר עליו מלות התנצלות וסליחה, עד שחש כי פיסו דיו. לאחר ימים מספר, נכנס האישי אל הרבי וספר לו את המאורע, אולם לא נקב בשם הבחור. הרבי הצטער מאד על שאחד מתלמידיו נכשל בפגיעה בזולת, וכאשר נשא דברים בפני בני הישיבה, הודיע להם כי הוא אוסר עליהם להמשיך לאסוף כספים לישיבה, ודרש מאותו בחור להפגם אליו ולהתנדות על-מעשהו. "דיעות מעין אלו מזולות את-מנוחתך", אמר הרבי, "ואני מבקש מכם להתנהג בדרך-ארץ ולקדש שם שמים".

מטעים

דבר אל-אהרן אחיך (ב. טו.)

דרשו חז"ל אחיד לרבות הבנים, ורמזו כאן שדבר עם אהרן ובניו, ולזה קרמו טעים שצורתו שלש נקודות, כנגד אהרן הכהן ושני בניו. (תפוח חיים)

כייביום הזה יכפר עליכם (ט. ל.)

חבת הנה טעם תבוי שהוא לשון שבידה, לרמז על הכנייה ולבישבה, שנאמר לבישבה ונקה אלקים לא תבזה, ואז יכפר עליכם, אך אם האדם נותר בפאתו, אין קרבנו מתקבל. (תולדות יעקב)

ואל-פתח אהל מועד לא הביאו (ד. ט.)

חבת פתח באולא גרש, מפני שהלה גרש עצמו ופנה מאהל מועד, והדרר קרמו בשם הטעים אולא גרש, וגם בצורת הטעים שהוא מפנה לרמז, באחד המבטש שלא להביט לשמאלו. (דברי יחיאל)

לא תגלה וגו' לא תגלה (יח. טו.)

במסורה קטנה נמסר כל סחופי בצירי, ונהירא כד הוירא טליא, כבר חדיסר ותייר, נשאלתי מסרת הלז מאורה עובר במעמד אדמו"ל, ואמרת מלת סחופי הוא מלשון סחופי כסא דגמרא ביצה, כי האתנתא צורת כסא שנקסף ונסחף על-פיו, והכי פרושו, כל סחופי, כלומר כל מלות הגלה הבא בסחופי, הינו בטעים אתנתא, בצירי - הגלה, ושאר הגלה בסגול. וקלסוה אדמו"ל זצ"ל עם השואל. (בבני יודות, לרבי יוסף יב"ר דוד הילברן, אמסטרדם תשכ"ה)

מדגש

את השעיר לעזאזל היו משגרים בידאיש עתי, איש זמן מראשיתו פתגום ינתן ברעזא-אל, אשתקד או אשתקד, הוא הלחם של שתי מלים ארמיות, שתא קדמאה - השנה שעברה, והאכ"ף הקדמה לה להקלת הקריאה, כמו במלה אתמול לעמת תמול, וכן אצעהדה לעמת והצעדות בישעיה. לפי זה עולה, שזה היה תפקידו הקבוע של האישי מדי שנה, ושלא כ'חזקוני' שלא הוציא שנתו ולכן נקרא איש עתי שהגיע עתו למות, וידעו זאת על-פי חקמת המזלות, ומזכירו בשם המדרש, אך הרש"ש מעיר שלא מצא זאת במדרש רבה, ואכן מופיע בילקוט ראובני בשם הזהר, רש"י מפרש לעמת, שאיש עתי הוא המוכן לקב מאתמול, ויש הכותבים שזו גם פנות ינתן, שכן המלה אשתקד אינה רק חבר של שתא קדמאה, אלא גם שעתא קדמאה, היינו שעה ראשונה.

ממלה

קמאן אחד שקפץ ידו מכל דברימצוה, היה רדוף אחר תאוותיו ומאוייו, ולקח היתה לו יד רחבה. אמר לו פעם פקח אחד: "ודע אתה, בזכותך התפארו לי דברי חז"ל שאמרו, כי שני השעירים ביום-הכיפורים, היו צריכים להיות שוים במראה ובקומה ובדמים, והיה לי הדבר תמוה, לשם מה צוונו חז"ל שיהיו שוים גם בדמיהם? אלא שבזכותך התפאר לי הדבר, אם רוצה אתה לבזבז את-כספך למלוי תאוותך הקמריה, וערב ויבשם לך, אולם לפחות שלא תהייה ההוצאות לעזאזל גדולות יותר מההוצאות לה, אלא לפחות יהיו שניהם שוים זה לזה..."

"על-ראש השעיר החי והתודה עליו את-כלי-עונת בני ישראל", מי הוא השעיר? הוא עשו הרשע, שנאמר עליו 'הן עשו אחי איש שער'. כי כל עונות בני ישראל הלים על-ראשו של עשו, שברדיפותיו את ישראל הוא מביאם לידי כה, ואין הקולר תלוי בהם. (סניגורם של ישראל, רבי לוי יצחק מבארדיטשוב)